

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ АУДІЮВАННЯ (СЕРЕДНІЙ РІВЕНЬ)

СВИТЛАНА ДЕРБА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ – Україна
derbasv2003@ukr.net; ORCID: 0000-0002-2906-0344

ROZWÓJ UMIEJĘTNOŚCI KOMUNIKACYJNYCH UCZNIÓW CUDZOZIEMCÓW METODĄ SŁUCHANIA (POZIOM ŚREDNIOZAAWANSOWANY)

SWITŁANA DERBA

Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki, Kijów – Ukraina

STRESZCZENIE. W artykule omówiono podstawowe zasady rozwoju umiejętności komunikacyjnych studentów zagranicznych z wykorzystaniem słuchu. Ten rodzaj pracy jest dziś niezwykle istotny, ponieważ współcześni studenci często używają różnych środków technicznych do nauki. Mogą to być elementy zarówno monologu, jak i mowy dialogicznej. Celem pracy jest określenie warunków kształtowania się umiejętności komunikacyjnych metodą słuchania oraz określenie podstawowych zasad pracy z obcokrajowcami podczas słuchania różnych tekstów. Ostatecznym celem opanowania języka ukraińskiego przez zagranicznych studentów jest wykształcenie podstawowych umiejętności komunikacyjnych. To umiejętność mówienia jest zautomatyzowanym składnikiem świadomej działalności człowieka. Takie zdolności kształtują się w wyniku wykonywania ćwiczeń przed odsłuchaniem materiału audio i po tej czynności. Po wysłuchaniu zapraszamy studentów zagranicznych do wykonania określonych zadań w celu sprawdzenia kompletności, dokładności i dogłębności zrozumienia materiału. Cała ta praca ma jeden cel – komunikację. Głównym zadaniem nauczyciela języka ukraińskiego jako obcego jest nauczenie uczniów swobodnego, jasnego wyrażania swoich myśli.

Słowa kluczowe: ukraiński jako język obcy, umiejętności komunikacyjne, słuchanie, materiał audio, rozumienie

USING LISTENING TO DEVELOP THE COMMUNICATION SKILLS OF FOREIGN STUDENTS (INTERMEDIATE LEVEL)

SVITLANA DERBA

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv – Ukraine

ABSTRACT. The article considers the basic principles of developing the communication skills of foreign students on the basis of listening. This type of work is extremely relevant today, as modern students often use a variety of technical means for learning. These can be elements of both monologue and dialogic speech. The objectives of the study are to determine the conditions for the developing communication skills using the method of listening, and to determine the basic principles of working with foreign students while listening to different texts. The ultimate goal of foreign students in mastering the Ukrainian language is to develop basic communication skills. It is speech skills that are the automated component of conscious human activity. Such skills are formed as a result of performing exercises before and after listening to audio material. After listening, we invite international students to perform certain tasks to check the completeness, accuracy and depth of understanding of the material. But it is necessary to understand that all this work has one purpose - communication. The main task of a teacher of Ukrainian as a foreign language is to teach students to express their thoughts freely and clearly.

Keywords: Ukrainian as a foreign language, communication skills, listening, listening, audio material, understanding

Нині метод аудіювання лежить в основі багатьох методик викладання української мови як іноземної для філологів і не тільки. На практиці навчання аудіювання неможливе ізольовано. У реальній комунікації чотири види мовленнєвої діяльності розподілено таким чином: аудіювання – 42%, говоріння – 32%, читання – 15%, письмо – 11% [Федорова 2016: 5]. Так, аудіювання стимулює мовленнєву і навчальну діяльність студентів, використовується для сприйняття нового матеріалу. Аудіювання має багато спільного з іншими видами мовленнєвої діяльності: як і читання, воно націлене на сприйняття інформації та її смислове оброблення. Аудіювання й говоріння – дві сторони одного процесу: усного мовлення. Проте, аудіювання – єдиний вид мовленнєвої діяльності, під час якої від слухача майже нічого не залежить, бо і мовна форма, і зміст уже задані ззовні мовцем; сприйняття на слух не таке всеоб'ємне як зорове. Як наслідок – слухова пам'ять розвинена гірше, ніж зорова, у процесі тривалого слухання ми швидше втомлюємось, швидше забуваємо почуте [Мороз, Василькевич 2018: 77].

Засади використання аудіювання в іноземній аудиторії розглянуті в роботах таких авторів: Дж. Міллера, О. Леонтьєва, М. Антонюк, М. Вайсбурда, Н. Слухіної, Ю. Пассова, Б. Ходоса, Н. Василенка, Т. Кірика, І. Вальченка,

Г. Іванишина та ін. За даними психологів і методистів (І. Гудзик, І. Зимня, Г. Колосніцина, З. Кочкіна, О. Гризуліна та ін.), саме аудитативні вміння визначають успішність навчання і повноцінного спілкування в житті, тому що вміння слухати і розуміти почуте – це один із засобів розуміння навколишнього світу, оволодіння мовленням [Детярьова 2019: 1].

В основі акту аудіювання лежить навчально-мовленнєва ситуація. Предметом її є зміст аудіюваного тексту, а комунікативне завдання виражає мету слухання. Це вузлові компоненти, які визначають спілкування. Аудіюванню, як і будь-якому іншому мовленнєвому актові, передують усвідомлення і прийняття потреби у ньому. Так, у театр ми підемо лише після того, як ознайомимось з рекламою, відгуками про п'єсу і вирішимо, наскільки вона нам потрібна, наскільки цікавить нас. Як і говоріння, процес аудіювання передбачає наявність певних умов, включаючи володіння тією мовою, якою здійснюється передача змісту. У разі недостатньої підготовленості студента, йому необхідна підтримка аудіювання [Прадівлянний, Присяжна 2014: 95].

Мета статті – розглянути основні принципи розвитку комунікативних навичок іноземних студентів на основі аудіювання.

Цей вид роботи надзвичайно актуальний сьогодні, оскільки сучасні студенти часто використовують різноманітні технічні засоби для навчання, тому прослухати текст українською мовою можуть у будь-який момент вільного часу. Це можуть бути елементи як монологічного мовлення (розповідь, опис, міркування, оповідання, вистава, публіцистичні тексти, особисті повідомлення, докладні оголошення, статті, презентації, виступи, новини та ін.), так і діалогічного (п'єси, щоденні розмови, офіційні чи неофіційні обговорення, дискусія, телефонні розмови та ін.).

Завданнями дослідження є визначення умов формування комунікативних навичок у процесі використання методу аудіювання, визначення основних принципів роботи з іноземними студентами під час прослуховування різних текстів. Кінцевою метою оволодіння українською мовою іноземними студентами є формування основних комунікативних навичок. Саме мовленнєві навички є автоматизованим компонентом свідомої діяльності людини. Такі навички формуються в результаті виконання вправ до прослуховування аудіоматеріалу і після нього.

Варто зазначити, що існують різні види аудіювання:

Розрізняють комунікативне аудіювання та навчальне аудіювання. Під час навчального аудіювання відбувається формування навичок розпізнавання лексично-граматичного матеріалу та вміння розуміти та дати оцінку прослуханого. Комунікативне аудіювання є складним мовленнєвим вмінням сприймати іноземну мову на слух при її одноразовому повторі. Навчальне аудіювання розглядається як засіб навчання, є способом введення нового лексичного матеріалу, створення слухових образів (феноменів) мовних одиниць, формує підґрунтя для опанування усним мовленням, розвитку комунікативних вмінь аудіювання.

Навальне аудіювання допускає багаторазове (самостійна робота з аудіо файлами) та дворазове (в умовах аудиторної роботи) прослуховування одного і того ж самого аудіофайлу. Повторне прослуховування забезпечує повніше та точніше розуміння аудіотексту, краще запам'ятовування змісту та форми аудіотексту, що важливо для наступної роботи з текстом: переказ, усне обговорення або письмовий переказ тощо [Мороз 2018: 78].

Аудіювання позначає рецептивну діяльність, що являє собою одночасне сприйняття і розуміння мовлення, що звучить. Іноземний студент має проаналізувати різнорівневі мовні одиниці (фонеми, морфеми, слова, речення). У результаті їхнього аналізу та перетворення в смисловий ряд, відбувається смислове розуміння, що дозволяє здобувачеві прийти до певних висновків.

У практичному курсі української мови як іноземної аудіювання є і метою, і засобом навчання. Його мету визначають завдання практичного курсу й етап навчання (ми говоритимемо далі про володіння українською мовою іноземними студентами на середньому рівні (B1)). Так, у завданнях є розуміння смислу як детальної інформації, так і глобального розуміння. Ідеальною кінцевою метою вивчення мови іноземними студентами на середньому рівні є сформованість адитивних умінь, які забезпечать сприйняття неадаптованих текстів будь-якої жанрово-стильової належності, а також розуміння підтексту висловлювання, усвідомлення загальної ідеї звукового повідомлення і здатність висловлювати своє власне ставлення до почутої інформації.

Аудіювання як засіб навчання виконує, крім основної комунікативної функції, ще й інші. Наприклад, воно стимулює мовленнєву діяльність студентів-іноземців, забезпечує ознайомлення студентів з новим мовним, мовленнєвим і країнознавчим матеріалом, виступає як засіб формування навичок і умінь в усіх видах мовленнєвої діяльності. Таким чином, у процесі комунікативного орієнтування сучасної методики правильна організація навчання аудіюванню є однією з основних умов успішного оволодіння українською мовою.

Викладач, що працює з іноземними студентами, на основі методу аудіювання має усвідомлювати, що існує три групи труднощів. По-перше, це група, яка пов'язана з умовами комунікації:

- одноразовість представлення інформації не дає змоги студентові користуватися послівним аналізом і вимагає майже синхронного розпізнавання звукових сигналів;
- темп мовця змушує іноземного студента сприймати інформацію в “нав'язаній” манері;
- не збігання деяких пар лінгвістичних компонентів у різних мовних культурах.

По-друге, це група лінгвістичних труднощів:

- фонематичні труднощі;
- ритміко-інтонаційні особливості;
- труднощі лексичного характеру, наприклад, випадки полісемії або паронімії.

По-третє, це група труднощів, пов'язаних з розумінням смислової інформації:

- розуміння фактичного змісту (що відбулось, де, коли, з ким);
- розуміння логіки викладу (тобто причино-наслідкових, умовних та інших зв'язків між фактами, подіями);
- осмислення ідеї почутого, розуміння мотивів мовця, формування свого ставлення до почутого.

Звичайно, ці труднощі ускладнюють роботу методом аудіювання. Але іноземні студенти, що володіють мовою на середньому рівні, вже вміють виокремлювати в єдиному мовленнєвому потоці окремі лексико-граматичні ланцюги (вирази, словосполучення, слова) і зрозуміти смисл кожного з них. Одним з найважливіших механізмів аудіювання є утримання в пам'яті реципієнта сприйнятих на слух слів і словосполучень протягом того часу, який необхідний іноземному студентові для усвідомлення фрази або закінченого фрагмента. Чим краще розвинута пам'ять, тим більше одиниць сприйме студент. А якщо інформація одразу сприймається більшими блоками, то на її опрацювання йде менше часу і процес аудіювання стає успішнішим. Треба розуміти і те, що в українській мові багато багатозначних слів, тому студентам доводиться одночасно зі сприйняттям інформації на слух, обирати лексико-семантичний варіант багатозначного слова. Та найважливішим в аудіюванні є механізм осмислення, що здійснює еквівалентні заміни шляхом перетворення словесної інформації в образну.

Рівень володіння аудіюванням (повнота, точність, глибина розуміння прослуханої інформації) залежить від того, наскільки добре в іноземного студента розвинуті механізми аудіювання і від сформованості у нього вміння уникати труднощів. У зв'язку з цим у системі завдань для навчання аудіюванню можна виокремити дві групи. Перша містить завдання, спрямовані на опрацювання окремих елементів діяльності. Такі завдання розвивають механізми аудіювання, фонетичний та інтонаційний слух, виробляють навички розпізнавання та диференціації мовних одиниць різних рівнів, формують фонетичні, лексичні і граматичні навички аудіювання. Такі завдання є підготовчими. Друга – це мовленнєві завдання, які представляють собою мовленнєву діяльність, що забезпечує практику аудіювання на основі комплексного вирішення адитивних труднощів. Ці завдання формують уміння виокремлювати з аудіотексту необхідні дані і факти, поділити текст на смислові частини, розмежувати основну і додаткову інформацію в кожній частині, зрозуміти загальну ідею повідомлення, задум автора, сформулювати власне ставлення до почутого.

Запропоновані нами аудіозаписи призначені для іноземних студентів (рівень – B1) відповідно до Стандартизованих вимог [Стандартизовані вимоги 2020]. Згідно з ними студент:

- може розуміти чималі за обсягом висловлювання (до 700 слів), телевізійні новини та програми, фільми (якщо мова персонажів відповідає літературній мові);
- може виокремити головну думку тексту (глобальне розуміння), а також конкретну інформацію (детальне розуміння);
- розуміє зміст і наміри більшості висловлювань різного типу, якщо вони не ускладнені стилістично (не містять фразеологізмів або ідіом);
- уміє ідентифікувати виражені літературною мовою погрозу, невдоволення, зауваження;
- уміє правильно, повно і точно зрозуміти прослухану інформацію, визначити тему, основну ідею, суміжну проблематику [Стандартизовані вимоги 2020: 62].

Аудіотекст студенти можуть прослухати в будь-який час, оскільки викладач надасть їм покликання (з мережі Інтернет). За необхідності викладач пропонує текст у друкованому вигляді. Структура кожної теми є типовою для вивчення української мови іноземними студентами: здобувачі виконують певні завдання перед слуханням тексту для уникнення лексичних труднощів, а також вправи після прослуховування тексту, метою яких є опрацювання смислу почутого та відтворення інформації. Такі вправи сприяють власне розвитку комунікативних навичок іноземних студентів. Оскільки вони чують і відтворюють тексти діалогічного мовлення.

Щодо власне аудіотексту, то він має бути цікавим для іноземних студентів. Як правило, це країнознавчі тексти, щоб здобувачі могли ближче познайомитися з Україною та її традиціями. Аудіотекст має відповідати віковій та зацікавленості студентів. Успіх аудіювання багато в чому залежить від чіткості структурно-сислової організації аудіотексту. Психологи вважають, що точність і глибина засвоєння почутого досягає 90%, якщо ключова інформація виражена фразою, що розташована на початку повідомлення, 80% – якщо в кінці, і лише 20% – якщо в середині.

У методиці не існує єдиної думки з приводу того, скільки разів необхідно прослуховувати аудіотекст. Одні методисти вважають, що починати варто з двох разів, причому після першого прослуховування відбувається перевірка розуміння і перед другим прослуховуванням формулюється завдання на більш повне виділення інформації. А інші відстоюють думку, що студенти мають прослуховувати текст лише один раз як у житті. Але ми дотримуємось поглядів першої групи методистів.

Іноді ми проводимо аудіювання “наживо”. На нашу думку, це матиме кращий ефект, ніж прослуховування дисків чи записів з мережі. Але в такій ситуації викладач української мови як іноземної має слідкувати за своїми жестами і мімікою, щоб не допомагати або не заважати студентам сприймати

текст. Після прослуховування пропонуємо іноземним студентам виконати певні завдання, щоб перевірити повноту, точність і глибину розуміння матеріалу. Але необхідно розуміти, що вся ця робота має одну мету – розвиток комунікативних навичок іноземних студентів. Ці навички формуються у процесі роботи над аудіоматеріалом на практичних заняттях з української мови як іноземної. Такий вид роботи над навчальним матеріалом сприятиме формуванню навичок студентів-іноземців вільно, чітко і зрозуміло виражати та аргументувати свої думки.

Список використаної літератури

- Бацевич Ф.С., *Основи комунікативної лінгвістики: підручник*, Київ: Видавничий центр „Академія”, 2004.
- Горюнова М.М., *Аудіювання та принципи автентичності у викладанні іноземної мови*, [в:] Стратегія розвитку України: економічний та гуманітарний виміри: мат-ли. Міжнар. наук.-практ. конф., Київ: „Інформаційно-аналітичне агентство”, 2016.
- Дегтярьова К., *Навчання аудіювання з української мови як іноземної: пошук новітніх технологій*, [в:] Електронний ресурс: http://elib.umsa.edu.ua/bitstream/umsa/9837/1/Navchannja_audiyvannja.pdf (22.03.2019).
- Мороз Л.В., Василькевич С.С. *Аудіювання та його роль у формуванні комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей*, [in:] “Young Scientist”, 2018, nr 3,2 (55.2), p. 77–79.
- Назаревич Л., *Особливості викладання української мови іноземним студентам*, [в:] Матеріали міжнародної науково-методичної конференції „Актуальні питання організації навчання іноземних студентів у європейському освітньому просторі”, 13–16 травня 2014 року, 2014, с. 93–94.
- Прадівляний М., Присяжна О., *Аудіювання як активний вид мовленнєвої діяльності викладання української мови як іноземної (досвід викладачів Вінницького національного технічного університету)*, [в:] Матеріали міжнародної науково-методичної конференції „Актуальні питання організації навчання іноземних студентів у європейському освітньому просторі”, 13–16 травня 2014 року, 2014, с. 94–100.
- Проценко Н., *Основні труднощі навчання аудіювання*, [в:] „Наукові праці Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки”, 2012, вип. 29 (1), с. 87–89.
- Стандартизовані вимоги: рівні володіння українською мовою як іноземною А1 – С2. Зразки сертифікаційних завдань: посібник*, Д. Мазурик, О. Антонів, О. Синчак, Г. Бойко, Київ: Фірма „ІНКОС”, 2020.
- Тарнапольський О., *Методика навчання інішомовної мовленнєвої діяльності у вищому навчальному закладі освіти*, Київ: Фірма „ІНКОС”, 2006.
- Федорова О., *Формування аудитивних умінь іноземних слухачів підготовчого відділення у процесі навчання української мови*, автореф. дис... канд. пед. наук, Херсон 2016.

Spysok vykorystanoi literatury [References]

- Batsevych F.S., *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky: pidruchnyk [Fundamentals of communicative linguistics]*, Kyiv: Vydavnychi tsestr „Akademiia”, 2004.
- Horiunova M.M., *Audiiuvannia ta pryntsyyp avtentychnosti u vykladanni inozemnoi movy [Listening and the principle of authenticity in foreign language teaching]*, [v:] Stratehiia rozvytku Ukrainy: ekonomichni ta humanitarni vymiry: mat-ly. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Kyiv: „Informatsiino-analitychne ahentstvo”, 2016, s. 358.
- Dehtiarova K., *Navchannia audiiuvannia z ukrainskoi movy yak inozemnoi: poshuk novitnykh tekhnolohii [Learning to listen in Ukrainian as a foreign language: search for the latest technologies]*, [v:] Elektronnyi resurs: http://elib.umsa.edu.ua/bitstream/umsa/9837/1/Navchannja_audiyvannja.pdf (22.03.2019).
- Moroz L.V., Vasylyevych S.S. *Audiiuvannia ta yoho rol u formuvanni komunikatyvnoi kompetensii studentiv nemovnykh spetsialnostei [Listening and its role in the formation of communicative competence of students of non-language specialties]*, [in:] “Young Scientist”, 2018, nr 3,2 (55.2), p. 77–79.
- Nazarevych L., *Osoblyvosti vykladannia ukrainskoi movy inozemnym studentam [Peculiarities of teaching ukrainian to international students]*, [v:] Materialy mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii „Aktualni pytannia orhanizatsii navchannia inozemnykh studentiv u yevropeiskomu osvithomu prostori”, 13–16 travnia 2014 roku, 2014, s. 93–94.
- Pradivlianni M., Prysiazna O., *Audiiuvannia yak aktyvnyi vyd movlennievoi diialnosti vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi (dosvid vykladachiv Vinnytskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu) [Listening as active type of linguistic activity in teaching Ukrainian as a foreign language (teachers' experience at Vinnytsia National Technical University)]*, [v:] Materialy mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii „Aktualni pytannia orhanizatsii navchannia inozemnykh studentiv u yevropeiskomu osvithomu prostori”, 13–16 travnia 2014 roku, 2014, s. 94–100.
- Protsenko N., *Osnovni trudnoshchi navchannia audiiuvannia [The main difficulties of learning to listen]*, [v:] Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Filolohichni nauky, 2012, vyp. 29 (1), s. 87–89.
- Standartyzovani vymohy: rivni volodinnia ukrainskoiu movoiu yak inozemnoi A1 – C2. Zrazky sertyfikatsiinykh zavdan: posibnyk [Standardized requirements: levels of proficiency in Ukrainian as a foreign language A1 – C2. Samples of certification tasks: a guide]*, D. Mazuryk, O. Antoniv, O. Synchak, H. Boiko, Kyiv: Firma „INKOS”, 2020.
- Tarnapolskyi O., *Metodyka navchannia inshomovnoi movlennievoi diialnosti u vyshchomu navchalnomu zakladi osvity [Methods of teaching foreign language speech activity in higher education]*, Kyiv: Firma „INKOS”, 2006.
- Fedorova O., *Formuvannia audytyvnykh umin inozemnykh slukhachiv pidhotovchoho viddilennia u protsesi navchannia ukrainskoi movy [Formation of auditory skills of foreign students of the preparatory department in the process of learning the Ukrainian language]*, avtoref. dys... kand. ped. nauk, Kherson 2016.